DIN VA SAN'AT UYG'UNLIGI. ESTETIK TAFAKKUR VA AXLOQIY QADRIYATLARNING O'ZARO TA'SIRI

Namangan davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar fakulteti

Xorijiy til va adabiyoti:

Ingliz tili yo'nalishi talabasi

Usmonov Jamolbek

usmonovjamolbek06@gmail.com

Ilmiy rahbar: Axmadjanova Muazzam Islomjanovna

Namangan davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

muazzamaxmadjanova70@gmail.com

+998508826575

Annotatsiya

Ushbu maqolada din va san'atning o'zaro uyg'unligi hamda ularning inson ma'naviy hayotidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, estetik tafakkur va axloqiy qadriyatlarning o'zaro bog'liqligi, ularning jamiyat taraqqiyotiga ta'siri yoritiladi. Maqolada san'atning diniy g'oyalarni ifodalashdagi roli, go'zallik va ezgulik tushunchalarining uyg'unligi ilmiy-nazariy hamda jihatdan asoslab beriladi. Natijada, estetik va axloqiy qadriyatlarning uyg'unligi inson kamoloti va jamiyat rivojida muhim omil ekanligi ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar

Din, san'at, estetik tafakkur, axloqiy qadriyatlar, ma'naviyat, go'zallik, ezgulik, uyg'unlik, madaniyat.

Аннотация

В данной статье анализируется взаимосвязь религии и искусства, а также их значение в духовной жизни человека. Также освещается взаимозависимость эстетического мышления и нравственных ценностей, их влияние на развитие общества. В статье научно-теоретически обосновывается роль искусства в выражении религиозных идей, а также гармония понятий красоты и добра. В результате показано, что единство эстетических и нравственных ценностей является важным фактором совершенствования личности и развития общества.

Ключевые слова:Религия, искусство, эстетическое мышление, нравственные ценности, духовность, красота, добро, гармония, культура

Abstract

This article analyzes the interrelationship between religion and art, as well as their significance in the spiritual life of human beings. It also explores the connection between aesthetic thinking and moral values and their impact on societal development. The article provides a scientific and theoretical justification of the role of art in expressing religious ideas, as well as the harmony between the concepts of beauty and goodness. As a result, it is demonstrated that the unity of aesthetic and moral values is an important factor in personal development and societal progress.

Keywords:

Religion, art, aesthetic thinking, moral values, spirituality, beauty, goodness, harmony, culture.

Din va san’at insoniyat tarixida doimo yonma-yon rivojlanib kelgan ikki muhim ma’naviy hodisadir. Ular turli shakllarda namoyon bo‘lsa-da, aslida insonning ichki dunyosini boyitish, uni komillikka yetaklash kabi umumiy maqsadga xizmat qiladi.

Din inson hayotiga ma’no, tartib va axloqiy mezonlar olib kirsa, san’at ushbu mezonlarni hissiy va obrazli shaklda ifodalash imkonini beradi.[1]

Din avvalo axloqiy qadriyatlar manbai sifatida muhim o‘rin tutadi. U insonni yaxshilikka, halollikka, sabr-toqatga va boshqalarga mehr ko‘rsatishga undaydi. Diniy ta’limotlarda insonning ichki pokligi, vijdon erkinligi va adolat tamoyillari alohida ahamiyatga ega. Shu sababli ham din jamiyatda ijtimoiy muvozanatni saqlashda muhim rol o‘ynaydi.[2]

San’at esa insonning estetik tafakkurini shakllantiradi. Estetik tafakkur — bu go‘zallikni his etish, uni anglash va yaratishga bo‘lgan qobiliyatdir. San’at asarlari orqali inson borliqni boshqacha nigoh bilan ko‘ra boshlaydi, oddiy voqealarda ham ma’no va nafislikni kashf etadi. Aynan shu jarayon inson ruhiyatini boyitadi va uning axloqiy qarashlariga ham ta’sir ko‘rsatadi.

Estetik tafakkuri yuksak shaxs o‘zining nutqida, kiyinish madaniyatida, boshqalar bilan muloqotida va hatto ish faoliyatida ham muvozanat va uyg‘unlikka (garmoniya) intiladi.[3] Bu esa jamiyatda madaniyatli muhitning shakllanishiga, axloqiy me’yorlarning tabiiy ravishda (majburlashsiz) qabul qilinishiga zamin yaratadi. Shu ma’noda, san’at — insonni hayvoniylikdan insoniylikka, moddiylikdan ma’naviyatga o‘tkazuvchi "oltin ko‘prik"dir. Estetik tafakkur shakllangan qalbda axloqiy inqiroz yuz bermaydi, chunki u go‘zallikni oliy qadriyat deb biladi, haqiqiy go‘zallik esa har doim ezgulik bilan egizakdir.

Tarixiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab san’at asarlari diniy g‘oyalar asosida yaratilgan. Me’morchilik, musiqa, tasviriy san’at va adabiyotda diniy motivlar keng o‘rin egallagan. Masjid, cherkov va boshqa ibodat maskanlari nafaqat diniy markaz, balki estetik go‘zallik timsoli sifatida ham qadrlanadi. Ularning naqshlari, bezaklari va umumiy kompozitsiyasi inson qalbida yuksak tuyg‘ularni uyg‘otadi. Bu esa o‘z navbatida insonni ezgulikka undaydi. Insoniyat o‘zining eng sara g‘oyalarini, bor

mahoratini va borliqdagi eng go'zal hislarini aynan diniy e’tiqod bilan bog‘liq asarlarga sarf qilganiga guvoh bo‘lamiz.[4] Bu shunchaki tasodif emas. Din inson uchun eng oliy, eng muqaddas tushuncha bo‘lgani sababli, unga atalgan san’at namunasi ham mukammal bo‘lishi kerak edi. Shuning uchun ham asrlar osha bizni hayratga solib kelayotgan me’morchilik obidalari, musiqiy asarlar va qo‘lyozmalar zamirida juda ulkan ma’naviy quvvat yotibdi.

Adabiyot sohasida ham din va san’at uyg‘unligini yaqqol ko‘rish mumkin. Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy asarlarida ezgulik, mehr-muhabbat, adolat va komillik g‘oyalari badiiy ifoda etilgan.[5] Shuningdek, Abu Nasr Forobiy o‘zining falsafiy qarashlarida jamiyatning barkamol bo‘lishi uchun axloqiy va estetik tarbiya uyg‘unligini ta’kidlagan. [6]

Bu qarashlar bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Hozirgi globallashuv davrida insoniyat "ma’naviy bo‘shliq" va "axloqiy inqiroz" kabi muammolarga duch kelmoqda. Faqatgina quruq texnologik bilimlar insonni baxtli qila olmasligi ayon bo‘ldi. Bunday sharoitda Forobiy va Navoiy kabi buyuk ajdodlarimizning din, san’at va axloqni bir butunlikda ko‘radigan ta’limotlariga ehtiyoj har qachongidan ko‘ra ortdi. San’at orqali yoshlarning didini tarbiyalash — ularni yomonlikdan saqlashning eng yumshoq va samarali yo‘lidir. Zero, san’at qalbni yumshatadi, yumshoq qalbga esa diniy va axloqiy qadriyatlar tezroq va mustahkamroq o‘rnashadi.

Estetik tafakkur va axloqiy qadriyatlar o‘rtasidagi bog‘liqlik nihoyatda chuqurdir. Go‘zallikni anglagan inson odatda yomonlikdan yiroq bo‘lishga intiladi. Chunki haqiqiy go‘zallik ichki poklik va ma’naviy yetuklik bilan chambarchas bog‘liq.[7] Shu bilan birga, axloqiy jihatdan yetuk inson ham hayotda go‘zallik yaratishga harakat qiladi. Bu ikki tushuncha bir-birini to‘ldiradi va rivojlantiradi. Inson borliqdagi mutanosiblikni, tabiatdagi ranglar uyg‘unligini yoki biror musiqiy asardagi garmoniyani his qila boshlaganida, uning ruhida "tartib" (nizom) tushunchasi shakllanadi. Axloqsizlik, tajovuzkorlik, yolg‘on yoki xiyonat — bularning barchasi

ma’naviy nuqtai nazardan "tartibsizlik", ya’ni xaosdir. Estetik jihatdan tarbiya ko‘rgan, nafis did egasi bo‘lgan shaxs tabiatan ushbu xaotik holatlardan qochadi. Uning uchun yomonlik qilish shunchaki diniy yoki ijtimoiy ta’qiq emas, balki didning pastligi va ma’naviy xunuklik sifatida qabul qilinadi.

Zamonaviy jamiyatda ham din va san’atning o‘zaro ta’siri muhim ahamiyat kasb etadi. Globalizatsiya jarayonida turli madaniyatlar o‘zaro aralashib borayotgan bir paytda milliy va ma’naviy qadriyatlarni saqlab qolish dolzarb masalaga aylanmoqda. Bu jarayonda san’at vositasida diniy va axloqiy g‘oyalarni yosh avlod ongiga singdirish samarali yo‘llardan biri hisoblanadi.

Bugungi globallashuv asrida milliy o‘zlikni va axloqiy qadriyatlarni saqlab qolish masalasi davlatimiz siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Prezident Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek: “Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo‘lsa, uning joni va ruhi ma’naviyatdir”.[8] Bu fikr bizning maqolamizda ilgari surilgan g‘oya bilan to‘la hamohangdir.

Davlat rahbari san’atning yoshlar tarbiyasidagi o‘rniga to‘xtalib, shunday deydi: “San’at insonni olijanoblikka o‘rgatadi, uning qalbida vatanga muhabbat, ota-onaga hurmat va vijdon pokligi kabi tuyg‘ularni uyg‘otadi”. Bu o‘rinda san’at shunchaki ko‘ngilochar vosita emas, balki axloqiy tarbiya quroli sifatida namoyon bo‘ladi. Dinimizda ulug‘lanadigan halollik, ota-onaga e’tibor va vatanparvarlik kabi qadriyatlar san’at tili orqali yoshlarning qalbiga chuqur kirib boradi.

Shu bilan birga, san’at nafaqat ijobiy g‘oyalarni targ‘ib qiladi, balki jamiyatdagi muammolarni ham ochib beradi. Bu esa insonlarni o‘ylashga, o‘z xatti-harakatlarini qayta baholashga undaydi. Demak, estetik tafakkur faqat zavq bag‘ishlash bilan cheklanmay, balki axloqiy ongni shakllantirishda ham muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, din va san’at uyg‘unligi inson ma’naviy kamolotining asosiy omillaridan biridir. Estetik tafakkur va axloqiy qadriyatlarning o‘zaro ta’siri natijasida

jamiyatda nafaqat go‘zallik, balki ezgulik va adolat tamoyillari ham qaror topadi. Bu esa barkamol avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. “Ma’naviyat asoslari” darsligi – Toshkent, 2021.
2. Imom al-Buxoriy hadislar to‘plami – Toshkent: Sharq nashriyoti.
3. “Estetika” o‘quv qo‘llanma – Toshkent, 2020.
4. Georg Hegel. “Estetika haqida ma’ruzalar”.
5. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot.
6. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri – Toshkent: Yangi asr avlodi.
7. Immanuil Kant. “Estetika va go‘zallik falsafasi”.
8. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.